

ne kabilesinin sancaktarı idi. Hz. Ömer devrinde Suriye fetihlerine katıldı. Yermük Savaşı'nda (15/636) bulundu. Hayatının son yılını Mekke'de geçiren Ebû Vâkîd el-Leysi 68 (687-88) yılında burada vefat etti ve Muhâcirün Mezarlığı'na gömüldü. 65'te (684-85) öldüğü ve o sırada altmış beş, yetmiş, yetmiş beş veya seksen beş yaşında olduğu da rivayet edilmektedir.

Hz. Peygamber'den başka Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Esmâ bint Ebû Bekir'den hadis rivayet etti. Kendisinden de oğulları Abdülmelik ve Vâkîd ile Atâ b. Yesâr, Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr, Süleyman b. Yesâr, Ubeydullah b. Abdullâh b. Utbe gibi tâbiîler rivayette bulundular. Yirmi dört hadisten ibaret olan rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almış olup bunlardan on yedisi Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indedir (V, 217-219).

BİBLİYOGRAFYA :

Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 289; Vâkîdî, *el-Meğâzî*, III, 820, 890-891, 896, 990; *Müsned*, V, 217-219; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 82-83; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 215-216; İbnü'l-Cevzî, *Telkîhu fuhûmi ehli'l-eşer* (nşr. Ali Hasan), Kahire 1975, s. 367; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 409; VI, 325-326; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela*, II, 574-576; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 270-271; a.mlf., *el-İşâbe*, IV, 216; Hazrecî, *Hulâşatü Tezhib*, s. 462.

ASRİ ÇUBUKÇU

EBÜ YA'KÜB el-MUVAHHİDİ

(bk. YÜSUF b. ABDÜLMÜ'MİN).

EBÜ YA'KÜB en-NEHRECÜRİ

(أبو يعقوب النهرجوري)

Ebû Ya'kûb İshâk
b. Muhammed en-Nehrecürî
(ö. 330/941)

İlk devir sûfilerinden.

Basra ile Abadan arasında bulunan Nehrecür'da doğdu. Cüneyd-i Bağdâdî ve Amr b. Osman el-Mekkî gibi tanınmış sûfilerle arkadaşlık etti. Ebû Ya'kûb es-Sûsî'nin öğrencisi oldu. Uzun yıllar Mekke'de yaşadı ve orada vefat etti. Kelâbâzî onu eser sahibi sûfiler arasında sayarsa da kaynaklarda herhangi bir eserine rastlanmamaktadır.

Nehrecürî'ye göre âbid Allah'a endişe ile ibadet eder, ârif ise O'na özlemle yaklaşır. Allah'ı bilen O'ndan gafil olmaz. Mânevî hallerin en faziletlisi şeriat ilmine uygun olanıdır. Nitekim bu düşüncesi se-

bebiyle çağdaşı Hallâc'ın görüşlerini red etmiştir.

Nehrecürî'nin *yakîn** kavramı hakkındaki görüşleri dikkat çekicidir. Ona göre kul yakînin hakikatine tam olarak ulaştığında onun nazarında belâlar nimet, rahatlık ise musibet halini alır. Gözlerin gördüğüne ilim, kalplerin gördüğüne ise yakîn denir. Kul kismete razı olursa yakîni kemale erer. Arştan arza kadar bütün sebeplerle ilgiyi kesmedikçe, yani gerçek sebebin Allah olduğunu idrak etmedikçe yakîne ulaşamaz. Her şeyde tek müessir Allah'tır. Yakindeki artışın sonu yoktur; kişinin dindeki anlayış ve derinliği arttığı nisbette yakîni de artar. Yakîn, gayb halindeki imanın âdeta müşahedeye dönüşmesidir.

Ona göre kişinin Allah hakkındaki bilgisi arttıkça hayreti de artar. Allah'ı en iyi bilen, O'nun huzurunda en fazla hayrete düşendir. Bir kimse tevhid yoluna taklitle koyulursa mârifetten uzak kalır. Kötü zandan sakınmak, insanların bize karşı kötü zan beslemesine yol açacak davranışlardan kaçınmamız anlamına gelir. Şükrü eda edilen nimet son bulmaz, nankörlük edilen nimet ise devam etmez. Amellerin en faziletlisi ilme uygun olanıdır. Dünya bir deniz, âhiret onun sahilidir; bu sahile ulaşmak ancak takvâ gemisiyle mümkün olur. Allah'a götüren yol hakkında sorulan bir soruya, "Cahillerden sakın, âlimlerle dost ol, ilme sarıl, zikre devam et. Böyle yaparsan yol ehli olursun" cevabını vermiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma*, s. 79, 102, 103, 256, 271; Kelâbâzî, *et-Ta'arruf*, Kahire 1388/1969, s. 43; Sülemî, *Tabakât*, s. 379; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 206; Kuşeyrî, *er-Risâle*, Kahire 1386/1966, s. 45; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 253; Herevî, *Tabakât*, s. 341; Attâr, *Tezkiretül-eulyâ*, II, 80; Yâkût, *Mu'cemül-büldân*, V, 319; Safedî, *el-Vâfî*, VIII, 423; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 180; Şârânî, *et-Tabakât*, I, 111; Münâvî, *el-Kevâkib*, II, 22; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 325; Ma'sûm Ali Şah, *Tarâîk*, II, 98.

MEHMET DEMİRCİ

EBÜ YA'KÜB es-SİCİSTÂNİ

(أبو يعقوب السجستاني)

Ebû Ya'kûb İshâk
b. Ahmed es-Sicistânî
(ö. 393/1003 [?])

Ünlü İsmâilî dâî ve âlimlerinden.

Sicistânî nisbesinin kısaltılmışı olan Siczî diye de bilindiği gibi Bendâne lakabıyla da anılır. Horasan'ın güneyindeki Sicistan bölgesinde Fars kökenli bir

aileden gelmektedir. Meşhur İran kâhramanı Rüstem'in soyundan olduğu rivayeti yanında dedesinin Kûfe'den Sicistan'a gidip yerleştiği de nakledilir. Fâtımî Halifesi Muiz-Lidîillâh zamanında (953-975) Buhara bölgesinde dâî olan Sicistânî'nin doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak İsmâiliyye davasına karşı olanlar tarafından Türkistan'da öldürüldüğü muhakkaktır. Abdülkâhîr el-Bağdâdî, Mâverâunnehir Dâisi Muhammed b. Ahmed en-Nesefî (en-Nahşebî) ve Ebû Ya'kûb es-Sicistânî'nin sapıklıkları yüzünden katledildiklerini belirtir (*el-Farq*, s. 283). Nesefî'nin 331'de (942-43) öldürüldüğü bilinmektedir. Çağdaş araştırmacılar bazılarını, Bağdâdî'nin bu ifadesine dayanarak Nesefî gibi Sicistânî'nin de 331'de öldürüldüğünü ileri sürmüşlerse de (Mustafa Gâlib, s. 173; Hasan İbrâhim Hasan, s. 472) bu görüş isabetli değildir. Zira Ebû Ya'kûb es-Sicistânî, *Kitâbü'l-İttiḥâr* adlı eserinin dokuzuncu babı olan "Ma'rife-tü'l-kıyâme"de (s. 82) Hz. Peygamber'in vefatının üzerinden 350 küsur yıl geçtiğini belirtmekte, dolayısıyla adı geçen eserin 361 (971) yılından sonra yazıldığı ortaya çıkmaktadır. Buna yakın bir ifade de aynı eserin on üçüncü babı olan "el-Vuddü' ve't-tahâre"de (s. 111) geçer. Ayrıca *el-Mevâzîn* ve *el-Mebde*' ve'l-me'âd adlı risâlelerinde, 386 (996) yılında Fâtımî halifesi olan Hâkim-Biemrillâh'tan söz ederken onun asrının imamı olduğu şeklindeki ifadesinden, kendisinin belirtilen tarihte hayatta olduğu sonucunu çıkmaktadır. Öte yandan Reşîdüddin Fazlullah'ın, Sicistânî'yi Gazneli Mahmud'un hâkimiyetini kabul eden Saffârî hânedanından Halef b. Ahmed'in 393 (1003) yılında katlettiğini belirten ifadesinden hareket eden İsmail K. Poonawala, onun 386-393 (996-1003) yılları arasında öldürüldüğü görüşünü ileri sürer (*Essays on Islamic Civilization*, s. 275).

IV. (X.) yüzyıl, İsmâilî düşüncesinin en meşhur ve en büyük şahsiyetlerinin yetiştiği dönem olup Ebû Ya'kûb es-Sicistânî bu şahsiyetlerin en ön sıralarında yer alır. Onun adı Muhammed b. Ahmed en-Nesefî, Ebû Hâtim er-Râzî, Hamîdüddin el-Kirmânî gibi büyük dâîlerle beraber anılır. Muiz-Lidîillâh devrinde Buhara bölgesinin sorumlu dâisi iken hocası Nesefî'nin öldürülmesi üzerine muhtemelen Horasan'la beraber Rey'deki İsmâilîler'in de ilmi liderliğini üstlenmiştir.